

Toegang tot bankdiensten en financiële inclusie voor vreemdelingen

MyriaDoc 12

April 2023

Context en meldingen bij Myria

Financiële inclusie, wat begint met een eenvoudige bankrekening openen, is cruciaal om deel uit te maken van een samenleving. In onze samenleving en in tijden van digitalisering is een bankrekening essentieel om een loon te ontvangen, een uitkering of andere steun te krijgen, aankopen te doen, je geld op een veilige plaats te bewaren, je huur te betalen ... Op meer en meer plaatsen wordt het moeilijker om contant te betalen, een tendens die in COVID-19-tijden nog is versterkt.

Myria en ook Unia worden regelmatig gecontacteerd – zowel vanuit het middenveld, door sociale diensten als door particulieren – over problemen die vreemdelingen ondervinden bij de toegang tot bankdiensten. Die problematiek bestond vroeger ook al, maar terwijl vroegere meldingen alleen maar gingen over mensen in irregulier verblijf en mensen zonder identiteitsdocumenten die geen bankrekening konden openen, gaat het nu ook over mensen in wettig verblijf en dan vooral nieuwkomers, zoals asielzoekers, mensen met internationale bescherming, niet-begeleide minderjarigen, ... Zo krijgen zelfs mensen met een tijdelijke maar vernieuwbare A-kaart vaak geen toegang tot een bankrekening. Maar ook EU-burgers ondervinden moeilijkheden om een bankrekening te openen. Soms wordt de bankrekening van een vreemdeling geblokkeerd omdat de verblijfstitel is verstreken of om andere, soms onbegrijpelijke redenen. Hun gelden staan dan geblokkeerd op een rekening en die kunnen ze maar heel moeizaam terugvorderen.

In vorige publicaties kaartte Myria deze problematiek al aan.¹ De afgelopen jaren gebeurden er verschillende wijzigingen in de wetgeving, onder meer door de omzetting van Europese regelgeving in Belgische wetgeving. Zo werden de antiwitwasrichtlijn en de richtlijn rond basisbankdiensten omgezet. Daardoor werd de toegang tot bankdiensten nog complexer.

Banken hebben contractvrijheid. Dit betekent dat zij vrij zijn om een klantenrelatie aan te gaan, zoals het openen of afsluiten van een bankrekening, met wie zij willen. Dit houdt in dat ze kunnen weigeren om een bankrekening te openen of zelfs een klantenrelatie kunnen stopzetten zonder dat ze moeten motiveren. Wel moeten zij bepaalde regelgeving respecteren, zoals de nationale en internationale regelgeving ter bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering, de regels rond de toegang

tot basisbankdiensten voor klanten die geen gewone bankrekening kunnen openen, maar ook de antidiscriminatiewetgeving. Daarnaast is er zowel op nationaal als op internationaal niveau een toenemende aandacht voor *corporate social responsibility* en *due diligence* waarbij ondernemingen rekening moeten houden met onder meer de eerbiediging van mensenrechten. Omdat banken een essentiële dienst aanbieden, is het belangrijk dat zij niet zomaar mensen kunnen uitsluiten van hun diensten.

Myria merkt een toename op in de weigering van bankdiensten na wijzigingen aan de nationale en internationale antiwitwasreglementering. Uit de vele meldingen en contacten met geweigerde klanten, met de banken zelf en met andere sectororganisaties blijkt dat vooral deze strenge regelgeving en de toepassing ervan grote gevolgen hebben voor de toegang tot de bankdiensten voor vreemdelingen. Om aan de verplichtingen te voldoen, moeten banken hun (potentiële) klanten identificeren. Daar knelt vaak – in de dossiers die Myria ziet – het schoentje. Nieuwkomers en sommige vreemdelingen kunnen vaak (nog) niet de identificatie- of verblijfsdocumenten voorleggen die de banken nodig achten.

Als zij de regels niet correct toepassen, riskeren banken boetes, terwijl het financiële risico bij weigering van cliënten met een precaire verblijfssituatie zo goed als onbestaand is. De te strikte interpretatie van de verplichtingen uit de antiwitwasregelgeving heeft zo een pervers effect en werkt contraproductief. Er is sprake van een contradictie. Enerzijds is er de wil om geldstromen te controleren. Anderzijds leidt een te strikte interpretatie tot het – bewust of onbewust – uitsluiten van bepaalde groepen met als gevolg dat geldstromen ondergronds gaan waar ze helemaal niet meer te controleren zijn.

Daarnaast speelt er ook een commercieel aspect. Banken zijn private ondernemingen die winst nastreven. Het cliënteel (van de basisbankdienst) is vaak minder kapitaalkrachtig en dus commercieel minder interessant voor de banken, de kosten van een basisbankrekening zijn hoger dan de winsten, en het hele proces dat de bank moet volgen om te voldoen aan de antiwitwasregelgeving is duur.

¹ Zie onder meer Myria, *MyriaDoc 2, Vreemdeling zijn in België in 2016*, p. 11. Samen met Unia volgt Myria deze problematiek al jaren op en werden de problemen herhaaldelijk aangekaart bij de verschillende actoren.

Een greep uit de voorbeelden in de praktijk²

Myria kreeg net als Unia, door de jaren heen, een hele reeks meldingen.

Hieronder een greep uit het soort meldingen en praktijken van banken.³

1) Weigeringen omwille van identificatieredenen

- Verschillende organisaties uit het middenveld die asielzoekers en erkende vluchtelingen begeleiden en ook Fedasil informeerden Myria dat het steeds moeilijker wordt voor verzoekers om internationale bescherming om een basisbankrekening te openen met een bijlage 26 of attest van immatriculatie (AI of oranje kaart).
- De organisaties delen ons ook mee dat er een praktijk is bij verschillende banken om de basisbankrekening van personen te blokkeren na acht maanden of soms zes maanden asielprocedure. Nochtans beschikken de personen nog over tijdelijke verblijfsdocumenten (bijlage 26). De redenering van de banken is dat de verblijfswet zou voorschrijven dat de asielprocedure maar acht maanden zou mogen duren, wat uiteraard niet zo is.
- Verschillende vreemdelingen ondervinden problemen om hun gelden terug te krijgen nadat hun bankrekening werd afgesloten. Vaak is de geldigheidsdatum van hun verblijfskaart afgelopen of bijna verlopen en is een vervallen verblijfskaart voor de banken onvoldoende om de gelden vrij te geven. Het kan verschillende weken tot maanden duren, en vaak een tussenkomst van sociale diensten vergen, voordat hun geld wordt vrijgegeven.
- Ook via een ngo die vluchtelingen en asielzoekers begeleidt, kreeg Myria onlangs nog de melding dat asielzoekers en erkende vluchtelingen die op de aflevering van hun verblijftitel wachten ofwel geen bankrekening kunnen openen ofwel dat hun net geopende bankrekening na een maand wordt afgesloten omdat hun verblijfstitel maar tijdelijk is. In het laatste geval staat ook het geld geblokkeerd op de rekening en kost het veel moeite om dat terug te krijgen. Mensen in een asielprocedure hebben vaak het recht om te werken of een betaalde stage of opleiding te volgen

en hebben een bankrekening nodig waarop hun loon kan worden gestort.

- Er zijn ook steeds vaker signalen dat banken een elektronische A-kaart niet meer aanvaarden om een bankrekening te openen, omdat het gaat om een tijdelijke verblijfstitel.
- Een niet-begeleide minderjarige vreemdeling op vakantie in Italië kreeg geld gestort van zijn voogd. De bank blokkeerde de verrichting. Bij navraag bleek dat de bank dat had gedaan omdat de Arabische naam in de mededeling verdacht leek en een deel van de naam gelijkenissen vertoonde met een naam die voorkwam op de antiterreurlijst.
- Een Iraanse man met een verblijf van onbepaalde duur die al bijna twintig jaar in België verblijft had reeds twaalf jaar een gewone bankrekening bij een bank. De rekening werd gebruikt om zijn loon op te laten storten, betaalopdrachten uit te voeren, ... Plots kreeg hij het bericht dat zijn bankrekening zou worden afgesloten zonder vermelding van verdere redenen. Verschillende van zijn Iraanse kennissen maakten hetzelfde mee.
- Een asielzoeker met de Iraanse nationaliteit kon aanvankelijk een gewone bankrekening openen. Na enkele weken werd deze toch afgesloten. Er werd hem in een mailcorrespondentie meegedeeld dat dit volgens de *compliance rules* te maken had met zijn tijdelijk verblijf als asielzoeker en met zijn Iraanse nationaliteit. Er werd hem eveneens meegedeeld dat Iran samen met andere landen zoals Afghanistan en Cuba op een lijst van landen onder financieel embargo staat. Hierdoor kon hij pas een rekening openen zodra hij een (tijdelijk) verblijf zou hebben.
- Een dienst voor arbeidsbemiddeling meldde aan Myria dat hij in het kader van een opleidingsproject voor asielzoekers verplaatsingsvergoedingen uitbetaalt via storting op een bankrekening of via een cheque. Dat heeft altijd goed gewerkt maar de afgelopen jaren verloopt het steeds moeilijker, omdat asielzoekers geen rekening meer kunnen openen of omdat hun bankrekening wordt afgesloten zonder enige motivering. Het gaat om mensen met een bijlage 26 of AI (oranje kaart).
- Een Europese werknemer die sinds lang in België woonde en werkte kreeg na invaliditeit een uitkering van het ziekenfonds. Hij was

² Dit blijkt overigens ook uit Le Soir, 14 juli 2021, *Avoir un compte: compliqué pour un demandeur d'asile*.

³ Myria ontving in 2018 één melding over toegang tot bankdiensten, in 2019 twaalf meldingen, in 2020 achttien meldingen, in 2021 elf meldingen en in 2022 23 meldingen. Unia ontving in 2018 tien meldingen, in 2019 31 meldingen en in 2020 28 meldingen, in 2021 23 meldingen en in 2022 achttien meldingen. Een melding heeft vaak betrekking op meerdere personen.

dakloos geworden maar kon zijn ononderbroken verblijf in België aantonen. Verschillende banken weigerden een basisbankrekening te openen omdat hij geen adres had.

- Eveneens ving Myria op dat ook het openen van een huurwaarborgrekening moeilijker wordt.

2) Praktijken die de toegang beperken

- Asielzoekers met een oranje kaart konden geen afspraak meer krijgen bij bepaalde bankkantoren. Men weigerde er mensen met een oranje kaart, omdat deze elke vier maanden verlengd moet worden en de banken dat telkens moeten controleren, wat te veel werk met zich meebrengt.
- De sociaal werkers van een opvangcentrum voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen werden geconfronteerd met bijzonder lange wachttijden voor een afspraak om een rekening te kunnen openen. De banken groepeerden alle afspraken voor niet-begeleide minderjarigen op een dag. Omwille van vakanties en coronamaatregelen moesten zij daarom verschillende weken tot maanden wachten op een afspraak. Ombudsfin kwam in dat dossier tussen, achtte de termijn onredelijk en oordeelde dat een wachtermijn van twee weken een normale termijn zou moeten zijn.
- Verschillende meldingen gingen over lokale filialen die weigerden om een bankrekening te openen omdat de klanten geen Nederlands, Frans of Engels spraken. Ook de aanwezigheid van iemand die kon vertalen kon dat niet verhelpen.
- In geen van deze dossiers waren er volgens onze informatie aanwijzingen voor verdachte financiële transacties.
- Via de pers werd het probleem van personen die geen voornaam hebben aangekaart bij een

bepaalde bank.⁴ Vreemdelingen met bepaalde nationaliteiten hebben alleen een voor- of achternaam en konden daardoor geen bankrekening openen. Ondertussen heeft de bank haar beleid aangepast.

Ook de Federale Ombudsman ontving meldingen.

De Federale Ombudsman kreeg een melding van een verzoeker om internationale bescherming die een bankrekening opende en daarbij vernam dat zijn gegevens werden overgemaakt aan de autoriteiten van zijn land van herkomst in het kader van het internationaal systeem om financiële inlichtingen uit te wisselen, CRS (*Common Reporting Standard*) dat ontwikkeld is door de OESO. Dat systeem verplicht banken om bepaalde gegevens over te maken aan het land van herkomst in de strijd tegen belastingontwijking.

De Federale Ombudsman schreef een aanbeveling daarrond waarna de FOD Financiën voorzag in een specifieke uitzondering voor verzoekers om internationale bescherming.⁵

Om een beter zicht te krijgen op de praktijken van de banken en de regelgevingen komt hierna eerst de regelgeving aan bod rond de bestrijding van antiwitwaspraktijken, naast de regelgeving inzake de basisbankdiensten en de antidiscriminatiewetgeving. Ook wordt het nieuwe juridische kader geschetst dat gewijzigd is sinds Myria's vorige analyse in 2016.⁶

Nadien volgen een aantal bedenkingen en aanbevelingen aan de bevoegde ministers, de toezichthoudende overheden en de bankensector.

4 Le Soir, 23 november 2019, *Discrimination: les pratiques « limites » de BNP Paribas Fortis*.

5 Federale Ombudsman OA 19/37 aan de FOD Financiën: Uitwisseling persoonsgegevens van verzoekers om internationale bescherming: <https://www.federaalombudsman.be/nl/aanbeveling-identiteit-van-verzoekers-om-internationale-bescherming-0>.

6 Myria, *MyriaDoc 2, Vreemdeling zijn in België in 2016*, p. 11.

Antiwitwasregelgeving

De antiwitwaswet van 2017⁷ zette de Europese antiwitwasrichtlijn om in Belgisch recht. Daarbij hoort ook een reglement van 21 november 2017 van de Nationale Bank van België (NBB) ter voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.⁸

De antiwitwaswet heeft hoofdzakelijk tot doel om het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme (WG/FT) te voorkomen. De bestaande regelgeving in de strijd tegen het witwassen van geld en de financiering van terrorisme wordt daarin aangepast aan belangrijke ontwikkelingen op Europees en internationaal niveau.⁹

De antiwitwasregelgeving verplicht banken gedragslijnen, procedures en interne controlemaatregelen op te stellen om witwaspraktijken te voorkomen. Daarnaast moeten banken ook voldoen aan de Europese verordening over geldovermakingen¹⁰ en de regels nakomen rond financiële embargo's. Volgens deze regelgeving moeten banken onder meer de risicobeheermodellen, de cliëntacceptatie, de waakzaamheid ten aanzien van de klanten en hun bankverrichtingen regelen en aantonen hoe ze het hoofd kunnen bieden aan de risico's inzake WG/FT.¹¹ Dat is een continu proces waarover regelmatig aan de NBB moet worden gerapporteerd. De NBB controleert deze interne procedures.

Banken die de antiwitwasregelgeving niet naleven risiceren hoge administratieve boetes alsook strafrechtelijke sancties.¹²

Hierna gaan we in op hoe banken de risico's op WG/FT van hun producten en hun klanten moeten beoordelen.

Risicobeoordeling

De nieuwe regelgeving voert de risicogebaseerde benadering (*risk based-approach*) in. Banken hebben de

verplichting om voor zichzelf te onderzoeken in welke mate zij een risico lopen om te maken te krijgen met witwaspraktijken en terrorismefinanciering, in het algemeen maar ook bij een individuele klant.

Zij moeten daartoe enerzijds **een algemene risicobeoordeling** uitvoeren (*business-wide risk assessment*)¹³ waarbij ze moeten nagaan hoe zij in het algemeen te maken kunnen krijgen met risico's. Banken moeten daarbij rekening houden met de kenmerken van hun klanten, het soort producten, diensten en verrichtingen, de landen of geografische gebieden en de leveringskanalen. In de wet staan variabelen¹⁴ opgesomd die een indicatie voor een hoog of een laag risico kunnen vormen. Bij sommige bankproducten of diensten van een bank is er een hoger of een lager risico om gebruikt te worden voor witwaspraktijken. Spaarrekeningen of pensioensparen bijvoorbeeld vormen een kleiner risico voor witwaspraktijken.

Anderzijds moeten de banken ook een **individuele risicobeoordeling van de WG/FT- risico's van elke klant** afzonderlijk maken. In de algemene risicobeoordeling wordt het theoretische kader vastgelegd voor deze individuele risicobeoordeling. Die moet gebeuren voor het openen van de bankrekening of voor het uitvoeren van een verrichting. Hiervoor moeten ze rekening houden met de bijzondere kenmerken van de cliënt, de relatie en het soort verrichtingen. Klanten krijgen dan een risicoprofiel toegekend: laag, standaard of hoog.

Naast de individuele risicobeoordeling moeten de banken waakzaamheidsmaatregelen nemen om de risico's op gepaste wijze te beheren of te beperken. De maatregelen moeten in verhouding staan tot het risico.¹⁵ Wanneer zij in het kader van deze individuele risicobeoordelingen een hoog risico vaststellen, moeten ze maatregelen van verhoogde waakzaamheid nemen. Stellen zij daarentegen een laag risico vast, dan kun-

7 Wet van 18 september 2017 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten (hierna: AWW). De wet is op 16 oktober 2017 in werking getreden.

8 Koninklijk besluit van 10 december 2017 tot goedkeuring van het reglement van de Nationale Bank van België van 21 november 2017 betreffende de voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme.

9 Ondertussen werd al een vijfde antiwitwasrichtlijn aangenomen in 2018: Richtlijn 2018/843/EU van 30 mei 2018 tot wijziging van Richtlijn (EU) 2015/849 inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering. De richtlijn moest door de lidstaten worden omgezet tegen 1 januari 2020. Die werd omgezet door de wet van 20 juli 2020 houdende diverse bepalingen tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten.

10 Verordening 2015/847 van 20 mei 2015 betreffende bij geldovermakingen te voegen informatie.

11 Art. 8 AWW.

12 Art. 132 ev. en 136 ev. AWW.

13 Art. 16 AWW.

14 Art. 16 AWW en bijlage I en II van AWW.

15 Art. 8 §4 AWW.

nen ze vereenvoudigde waakzaamheidsmaatregelen toepassen.¹⁶

Deze maatregelen gelden voor het klantenacceptatiebeleid van de bank maar de banken moeten daarnaast een doorlopende waakzaamheid op de bankactiviteiten van de klanten aan de dag leggen eenmaal de persoon klant geworden is.

Bovendien dienen de banken ten aanzien van de toezichthoudende instantie, meer bepaald de NBB, aan te tonen dat hun waakzaamheidsmaatregelen in verhouding zijn met de geïdentificeerde WG/FT-risico's bij de individuele risicobeoordeling.¹⁷

Als klant weet je niet onder welke risicoschaal je bij de bank valt. Banken communiceren daarover niet en zijn daartoe ook niet verplicht. In sommige gevallen is het zelfs voor de banken verboden om daarover te communiceren.

Klantenacceptatie en identificatieverplichting

Banken hebben de verplichting de identiteit van een klant waarmee ze een zakelijke relatie¹⁸ aangaan te verifiëren. Deze identificatieverplichting is een middel om het individuele risico in te schatten.

Welke documenten kunnen/moeten banken opvragen

In de wet staan specifieke bepalingen over de identificatie van cliënten. Banken zijn verplicht de identiteit van hun cliënten na te gaan. De informatie die de banken moeten opvragen bij de cliënt verschilt naargelang het risico op WG/FT **laag, standaard of hoog** is. In ieder geval moeten ze, als de cliënt een natuurlijke persoon is, zijn **naam, voornaam, geboortedatum en -plaats** en in de mate van het mogelijke ook zijn **adres** nagaan.¹⁹ Indien het risico verbonden aan de cliënt en de zakelijke relatie of de verrichting laag is, kan de bank de informatie die ze inwint beperken. De informatie moet wel

voldoende blijven om de betrokken persoon met voldoende zekerheid te kunnen onderscheiden van elke andere persoon. Wanneer blijkt dat het risico hoog is, moet de bank met verhoogde aandacht de informatie inwinnen die haar in staat stelt om de betrokken persoon op onbetwistbare wijze te onderscheiden van elke andere persoon. Indien nodig kan ze daarvoor bijkomende informatie vragen.²⁰

De identificatie moet in principe gebeuren vooraleer er een relatie wordt aangegaan tussen de bank en de klant²¹, dus voordat bijvoorbeeld een bankrekening wordt geopend. Bij een laag risico kan de bank kiezen dat ook zo snel mogelijk na het openen van de rekening te doen.²² Indien blijkt dat de identificatie niet kan gebeuren, mag de bank de relatie met de klant stopzetten. Eveneens dient de bank alle bestaande relaties stop te zetten wanneer ze het identificatieluik niet kan respecteren.²³

Daarnaast moet de bank nog een andere soort informatie inwinnen. Bijvoorbeeld of de klant een politiek prominente persoon is of familie is van zo iemand.²⁴

Voor zover de wet. Noch de antiwitwaswet, noch het antiwitwasreglement van de NBB bevat een opsomming van de bewijsstukken of betrouwbare informatiebronnen die kunnen worden gebruikt om de identificatiegegevens van de betrokken persoon te verifiëren. **Bijgevolg moet iedere bank deze opsomming opnemen in haar interne procedures** voor de identificatie en de verificatie van de identiteit van de betrokken personen.

De Nationale Bank van België (NBB) geeft hierover een aantal commentaren en aanbevelingen.²⁵ Wat de identificatieverplichting betreft, preciseert de NBB voor welke risicocategorie welke informatie moet worden opgevraagd. Deze aanbevelingen zijn niet bindend voor de banken. Een bank kan altijd strengere regels in haar interne procedures opnemen, wat Myria ook ziet in de praktijk.

Hoe dan ook kunnen deze aanbevelingen een leidraad zijn voor banken en particulieren, en kunnen zij dienen als houvast om na te gaan of banken niet verder gaan in hun identificatieverplichting dan strikt noodzakelijk is.

¹⁶ Art. 19 § 2 AWW.

¹⁷ Art. 19 § 2 AWW. Zie ook [aanbevelingen NBB](#).

¹⁸ Ook in geval van bepaalde niet-zakelijke relaties moeten banken de identiteit nagaan. Bijvoorbeeld voor bepaalde occasionele verrichtingen: bepaalde betaling in contacten, verrichtingen boven de 1.000 euro (art. 21 §1 AWW).

¹⁹ Art. 26 §2 van de Wet van 18 september 2007 tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten.

²⁰ Art. 26 §3 en §4 AWW.

²¹ Art. 30 AWW.

²² Art. 31 AWW.

²³ Art. 33 AWW.

²⁴ Lijst van functies die als prominente publieke functies worden aangeduid: Bijlage IV bij de AWW.

²⁵ <https://www.nbb.be/nl/financieel-toezicht/voorkoming-van-het-witwassen-van-geld-en-de-financiering-van-terrorisme>

In geval van een **standaardrisico**, wanneer de te identificeren cliënt een natuurlijke persoon is die *face-to-face* kan worden geïdentificeerd, kan dat aan de hand van **een identiteitskaart of paspoort**. Deze documenten moeten een foto van de cliënt bevatten zodat een visuele controle kan gebeuren.²⁶ Volgens de NBB mogen banken in afwachting van de afgifte van een identiteitskaart of paspoort van de cliënt ook andere documenten die afgeleverd zijn door de Belgische of buitenlandse autoriteiten als bewijsstuk aanvaarden, tot op het ogenblik dat de verificatie later kan worden uitgevoerd. De banken moeten deze specifieke gevallen dan vastleggen in hun interne procedures.²⁷

De identiteit van in België gevestigde personen met een buitenlandse nationaliteit die geen identiteitskaart of paspoort hebben kan worden geverifieerd aan de hand van een document dat hun door de Belgische autoriteiten werd uitgereikt naargelang van hun statuut op het Belgische grondgebied. Het kan met name gaan om **hun verblijfstitel**, alsook om de **andere documenten** die worden bedoeld in de bijlagen bij het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

De NBB merkt in dit verband op dat de betrouwbaarheid van de **andere documenten** bedoeld in de verschillende bijlagen bij het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 geringer kan zijn. Deze documenten kunnen in situaties met een standaardrisico alleen worden aanvaard als bewijsstukken indien ze worden gestaafd door **andere bewijsstukken**. De NBB specificeert niet over welke andere bewijsstukken het dan moet gaan²⁸.

Een kopie van een paspoort of identiteitskaart is op zich onvoldoende, tenzij er nog andere bewijsstukken kunnen worden voorgelegd. De bank kan in dat geval ook onrechtstreeks het Rijksregister raadplegen om verificaties uit te voeren als de klant niet in persoon verschijnt en wanneer de identificatiegegevens geactualiseerd moeten worden.²⁹

Indien uit een individuele beoordeling blijkt dat er een **hoog risico** is, dan moet de bank naast de bovenvermelde informatie ook nog **bijkomende informatie** inwinnen, zoals de beroepsactiviteit, de nationaliteit, het geslacht, ... Een bewijs van adres is in dat geval verplicht. De NBB suggereert dat dit kan door een brief te sturen naar het opgegeven adres, waarin er wordt aangegeven dat de rekening pas effectief wordt geopend wanneer de klant het aan die brief gehechte ontvangstbewijs heeft teruggestuurd.³⁰

De banken kunnen ook vastleggen dat in een dergelijk geval de vervaldatum van het identiteitsdocument moet worden geverifieerd. Als de bank dat voorziet in haar interne procedure, dan moet zij ook de identificatie actualiseren wanneer de geldigheid van het bewijsstuk verstrijkt.³¹

Bij een **laag risico** kan een bank gebruikmaken van een versoepelde identificatieverplichting. **Dat is volgens de NBB en de autoriteit (EBA) het geval bij basisbankdiensten**. De banken kunnen van deze mogelijkheid gebruikmaken als ze passende maatregelen nemen om het WG/FT-**risico** te beperken en als ze dat nauwkeurig in hun interne procedures omschrijven.

In dat geval moet de ingewonnen informatie wel voldoende zijn om deze persoon met voldoende zekerheid te kunnen onderscheiden van elke andere persoon. De NBB is van mening dat de bank bij een persoon met een buitenlandse nationaliteit die in België is gevestigd zonder te beschikken over een identiteitskaart of een bewijs van inschrijving in het Vreemdelingenregister de identiteit kan verifiëren aan de hand van een van de documenten die worden bedoeld in de verschillende bijlagen bij het koninklijk besluit van 8 oktober 1981.³² Dat om te vermijden dat de toegang tot financiële dienstverlening wordt ontzegd aan personen die zich in België in een precaire situatie bevinden, zelfs indien deze documenten als minder betrouwbaar worden beschouwd. Ook een gewone of een elektronische kopie van een bewijsstuk kan in bepaalde omstandigheden bij een laag risico toch worden aanvaard.³³

26 Banken kunnen bepaalde verificaties van de identiteitsdocumenten doen, zoals nagaan of de documenten niet als gestolen of verloren zijn geregistreerd, in de ad-hoc databank van de FOD Binnenlandse Zaken (zie de website <https://www.checkdoc.be>).

27 Voorwerp van de identificatie en de identiteitsverificatie: commentaar en aanbevelingen, 2.3.2 a) §2.

28 We gaan ervan uit dat de NBB met verblijfstitels de elektronische identiteitskaarten (en het BIVR) bedoelt en met de bijlagen dus de andere papieren bijlagen. Bijvoorbeeld bijlage 26 en 35. Zie ook FAQ Febelfin: https://www.febelfin.be/sites/default/files/2019-05/meer_info_over_de_basisbankdienst_voor_asielzoekers_en_vluchtelingen.pdf.

29 Voorwerp van de identificatie en de identiteitsverificatie: commentaar en aanbevelingen, 2.3.2 a) §5.

30 Voorwerp van de identificatie en de identiteitsverificatie: commentaar en aanbevelingen, 3.2.2.

31 Voorwerp van de identificatie en de identiteitsverificatie: commentaar en aanbevelingen, 3.2.

32 De NBB verwijst daarbij uitdrukkelijk naar de *Opinion of the European Banking Authority on the application of customer due diligence measures to customers who are asylum seekers from higher-risk third countries or territories*.

33 Voorwerp van de identificatie en de identiteitsverificatie: commentaar en aanbevelingen, 4.3.2.

In de praktijk blijkt dat banken veel strenger zijn dan deze richtlijnen van de NBB, voor basisbankrekeningen en al zeker voor gewone bankrekeningen.

Ook voor asielzoekers tijdens de asielpcedure is het moeilijk een (basis)bankrekening te openen. Zij hebben een tijdelijk verblijfsrecht met meestal een bijlage 26 of oranje kaart. Ook Febelfin sensibiliseerde haar sector al meermaals hierover en stelde een FAQ op over basisbankdiensten voor asielzoekers en vluchtelingen op haar website.³⁴ Desondanks weigeren banken vaak een (basis)bankrekening te openen of wordt de rekening na een tijdje geblokkeerd.

Ook de EBA geeft in haar opinie van 2016 over de *customer due diligence* ten aanzien van asielzoekers uit landen met een hoog risico³⁵ een aantal richtsnoeren mee aan de banken. Deze opinie van de EBA kwam er naar aanleiding van de grote groep nieuwkomers in Europa, asielzoekers en vluchtelingen die vaak uit landen kwamen met een verhoogd risico op het vlak van antiwitwaspraktijken en financiering van terrorisme. De EBA riep op om zoveel mogelijk consumenten toegang te geven tot bankdiensten, net om te vermijden dat de financiële geldstromen ondergronds zouden gaan, waar ze nauwelijks controleerbaar zijn. De EBA maant de banken ook aan om de identificatieverplichtingen voor deze groep klanten soepeler toe te passen en pas naderhand maatregelen te nemen als blijkt dat er verdachte geldtransacties gebeuren door klanten. De NBB heeft deze opinie van de EBA in een circulaire³⁶ opgenomen.

Kan de bank een adres vragen?

Hoewel de bank in het kader van de antiwitwasregeling maar **het adres**³⁷ moet opvragen in de mate van het mogelijke, en de NBB het alleen aanraadt in het geval van een hoog risico, vragen de meeste banken dat in de praktijk wel. Bij sommige banken heb je voor bepaalde producten geen adres in België nodig, bijvoorbeeld voor een spaarrekening, pensioensparen en online rekeningen.

Wel moeten banken ook het **adres van de klant** opvragen in het kader van de Europese verordening rond geldovermakingen³⁸. De Europese verordening voorziet namelijk in deze verplichting bij elke geldovermaking.³⁹ Ook dat kadert in de strijd tegen witwaspraktijken.

Volgens de AWW moet het adres niet worden opgevraagd⁴⁰ als het gaat om een Belgische overschrijving voor de betaling van goederen en diensten aan een erkende entiteit, waarbij de entiteit de betaling van de klant kan traceren en het betaalde bedrag lager is dan 1.000 euro.

Dat is belangrijk voor personen in een precare verblijfssituatie die geen bankrekening hebben en bepaalde diensten willen betalen, zoals hun water- en elektriciteitsrekeningen.

34 Meer_info_over_de_basisbankdienst_voor_asielzoekers_en_vluchtelingen.pdf (febelfin.be)

35 EBA, 12 april 2016, *Opinion of the European Banking Authority on the application of customer due diligence measures to customers who are asylum seekers from higher-risk third countries or territories*: https://www.nbb.be/doc/cp/eng/2016/20160712_nbb_2016_32_annex.pdf.

36 NBB, Circulaire NBB_2016_32 van 12 juli 2016, https://www.nbb.be/doc/cp/nl/2016/20160712_nbb_2016_32.pdf.

37 Art. 26 §2 AWW.

38 Verordening 2015/847 van 20 mei 2015 betreffende bij geldovermakingen te voegen informatie en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1781/2006.

39 Met toepassing van de Europese Verordening betreffende geldovermakingen (artikel 4, lid 1) moeten bepaalde identificatiegegevens verplicht worden gevoegd bij geldovermakingen, zoals de naam van de betaler, het betaalrekeningnummer van de betaler, het adres, de geboorteplaats en -datum van de betaler.

40 Art. 21 § 1 AWW.

Voor te leggen documenten volgens de aanbevelingen van de NBB⁴¹

Standaard risico	<ul style="list-style-type: none"> ■ Paspoort of identiteitskaart (met foto) ■ In afwachting van afleveren paspoort of identiteitskaart: andere bewijsstukken van Belgische of buitenlandse overheid ■ Indien geen paspoort of ID-kaart: <ul style="list-style-type: none"> ■ Verblijfstitel (elektronische ID-kaart A, B, C, D, E, E+, F, F+ en BIVR) ■ Bijlagen + andere bewijsstukken ■ Kopie paspoort of ID-kaart + andere bewijsstukken + verificatie Rijksregister 	
Hoog risico	Idem	<p>Aanvullende informatie moet worden gevraagd: beroepsactiviteit, nationaliteit, geslacht ...</p> <p>+ Adres verplicht</p> <p>+ Vervaldatum verifiëren en actualiseren</p>
Laag risico	<p>Indien persoon in precaire situatie: Bijlagen uit KB 1981⁴²</p> <p>+ in sommige gevallen is een kopie van documenten voldoende</p>	

Doorlopende waakzaamheid

De banken moeten, eenmaal een klant geaccepteerd werd, waakzaam blijven en de verrichtingen voortdurend monitoren. De bank zal doorlopend verrichtingen moeten controleren, de oorsprong van gelden moeten nagaan en zorgen dat de informatie actueel blijft. Indien de bank dat niet kan, moet ze de relatie stopzetten.⁴³ Het gebeurt dat banken een verdachte transactie niet laten doorgaan of een bankrekening blokkeren als een verrichting bijvoorbeeld niet overeenstemt met het profiel van de klant. In de praktijk blijkt dat banken vragen dat mensen bij het verstrijken van hun verblijfstitel hun nieuwe verblijfstitel komen voorleggen. Indien de persoon in kwestie dat niet kan, wordt de bankrekening afgesloten.⁴⁴

De banken moeten een verhoogde waakzaamheid aan de dag leggen indien de persoon een band heeft met

een derde land met een hoog risico.⁴⁵ Uit individuele meldingen maakt Myria op dat personen met bepaalde nationaliteiten of personen die een link hebben met een bepaald derde land soms plots hun bankrekening afgesloten zien of dat bepaalde verrichtingen geblokkeerd worden.⁴⁶

Als zij een verdachte transactie zien of daarvan een vermoeden hebben, moeten ze dat melden aan de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CIF). Het is voor banken verboden hun klanten daarover te informeren.⁴⁷

Banken worden sinds 2020 verplicht om bijkomende aandacht te schenken aan transacties naar derde landen met hoge antiwitwasrisico's. Er is ook de kans dat er nieuwe internationale sancties/embargo's worden uitgesproken tegen bepaalde landen/entiteiten.

41 Gebaseerd op <https://www.nbb.be/nl/financieel-toezicht/voorkoming-van-het-witwassen-van-geld-en-de-financiering-van-terrorisme-37>.

42 Attest van immatriculatie (A1 of oranje kaart), bijlage 26 en 26quinquies, bijlage 25 of 25quinquies, bijlage 15 in afwachting van beslissing, bijlage 35 in afwachting van beroepsprocedure. Zie ook opsomming FAQ Febelfin: https://www.febelfin.be/sites/default/files/2019-05/meer_info_over_de_basisbankdienst_voor_asielzoekers_en_vluchtelingen.pdf.

43 Art. 35 AWW.

44 We constateren dat banken de bankrekening al afsluiten terwijl de client nog geen kans had om zijn verblijfstitel te vernieuwen bij de gemeente.

45 Art. 38 AWW.

46 Myria en Unia ontvingen dergelijke meldingen van mensen van Iraanse origine.

47 Art. 47 en 55 AWW.

Wanneer kan een bank een klant weigeren?

Banken kunnen klanten weigeren en ze zijn bovendien niet verplicht om de redenen mee te geven waarom een bankrekening geweigerd wordt of waarom een bestaande rekening afgesloten wordt. In bepaalde gevallen is het zelfs verboden voor de bank om een reden te geven.⁴⁸

Alleen bij een basisbankdienst (zie verder) kan de bank de bankrekening louter om specifieke redenen weigeren of afsluiten. De bank moet dat dan motiveren, tenzij het gaat om een WG/FT-risico.

We kunnen uit het voorgaande afleiden dat de Europese en Belgische regels de toegang tot bankdiensten voor bepaalde groepen, zoals migranten, niet uitdrukkelijk uitsluiten. Het is veeleer de (te) strenge toepassing van de regels door de banken in de praktijk die de toegang beperkt voor bepaalde migranten.

De basisbankdienst

Banken kunnen de opening van een gewone zichtrekening in principe weigeren. Om een minimale toegang tot bankdiensten te garanderen, heeft de wetgever de basisbankdienst in het leven geroepen voor mensen die geen gewone rekening kunnen openen, bijvoorbeeld omwille van schulden.⁴⁹ Elke bank in België die zichtrekeningen aanbiedt aan consumenten is verplicht een basisbankrekening aan te bieden als de klant geen gewone rekening kan openen. Alleen in uitzonderlijke omstandigheden die opgesomd staan in de wet kunnen ze dat weigeren.

De basisbankrekening is wettelijk verankerd in het Wetboek van Economisch recht (WER)⁵⁰ en wordt ook geregeld in een Europese richtlijn.⁵¹

Minimale dienstverlening en prijs

Een basisbankrekening is een rekening met beperkte dienstverlening. Met een basisbankrekening moet je minstens een aantal zaken kunnen doen⁵²:

- Betalen met een debetkaart, waaronder ook online betalingen;
- Cash geld afhalen en storten, aan het loket of bij geldautomaten tijdens of buiten de openingsuren van het bankfiliaal;
- Overschrijvingen uitvoeren, met inbegrip van doorlopende opdrachten, zowel aan de loketten als aan de automaten, alsook via internet;
- Rekeninguittreksels opvragen;
- 36 gratis verrichtingen per jaar aan het loket uitvoeren (stortingen, overschrijvingen ...).

Het is met de basisbankrekening niet mogelijk om uitgestelde betalingsverrichtingen of betalingen via cheques te doen. De klant kan evenmin onder nul gaan.

De maximumprijs van een basisbankrekening is 19,10 euro (sinds 1 januari 2023), dat bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd.⁵³ Doet iemand meer dan 36 verrichtingen aan het loket, dan kan de bank daarvoor bijkomende kosten aanrekenen. Elektronische verrichtingen kunnen onbeperkt kosteloos worden gedaan. Nochtans is voor de groep van kwetsbare personen en mensen in armoede de digitale kloof vaak groot en hebben zij doorgaans meer nood aan niet-digitale dienstverleningen aan de loketten.⁵⁴

In de praktijk stelden we vast dat zowel bepaalde dienstverleningen als de bepalingen rond de prijs niet altijd werden nageleefd door alle banken. Zo gebeurde het soms dat banken geen debetkaart of online diensten aanboden. Dat is niet in overeenstemming met de wet.⁵⁵

48 Art. 55 AWW.

49 De basisbankdienst moet niet worden verward met de Universele bankdienst. Bij deze laatste ligt de focus op de mogelijkheid van manuele verrichtingen om tegemoet te komen aan de digitale kloof voor een bepaald deel van de bevolking.

50 De vroegere basisbankwet werd hervormd door de omzetting van de Europese richtlijn. Hierdoor werd een wijziging doorgevoerd van hoofdstuk 8 van het Wetboek van Economisch recht (WER). De nieuwe wet trad in werking in februari 2018.

51 Europese richtlijn 2014/92/EU van 23 juli 2014 betreffende de vergelijkbaarheid van de in verband met betaalrekeningen aangerekende vergoedingen, het overstappen naar een andere betaalrekening en de toegang tot betaalrekeningen met basisfuncties.

52 Art. VII.57 WER.

53 Art. VII.57 §3 WER.

54 Het Laatste Nieuws, 16 maart 2019, *Ouderen en armen in de kou: "Wie niet online kan bankieren, is nieuwe analfabeet"*,

<https://www.hln.be/de-krant/ouderen-en-armen-in-de-kou-wie-niet-online-kan-bankieren-is-nieuwe-analfabeet-a2ef0d46/>, of ook toegang voor ouderen: VRT, 17 december 2020, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/17/okra-bevraging-senioren-bankieren>.

55 In de afgelopen periode kregen Myria en Unia hier geen meldingen meer over.

Wie heeft toegang?

Volgens het WER heeft elke consument die le-gaal in een lidstaat verblijft in principe recht op een basisbankrekening.⁵⁶

De nieuwe wet en de richtlijn vermelden expliciet een non-discriminatieclausule. Niemand mag worden gediscrimineerd op basis van nationaliteit, woonplaats ... of andere kenmerken.⁵⁷

Ook volgens de richtlijn moet elke consument die legaal in een lidstaat verblijft recht hebben op een basisbankdienst, ook personen die geen vast adres hebben. De notie van "legaal verblijf" stond niet in de oude Belgische wet maar werd ingevoerd door de omzetting van de richtlijn.⁵⁸ De richtlijn specificeert dat dit begrip "legaal in de Unie verblijvend" zowel gaat over EU-burgers als over mensen uit derde landen, en ook asielzoekers.^{59,60}

De richtlijn verduidelijkt verder dat **elke legaal op het grondgebied verblijvende consument** recht heeft op een basisbankrekening met inbegrip van:

- **consumenten zonder vast adres;**
- **asielzoekers,**
- **alsook consumenten die geen verblijfsvergunning hebben maar die om wettelijke of feitelijke redenen niet kunnen worden uitgewezen.**⁶¹

De Belgische wetgever heeft deze verduidelijking overgenomen in de wet.⁶² In de memorie van toelichting staat verder ook dat het bijvoorbeeld gaat om asielzoekers die houders zijn van een bijlage 26 (asielaanvraag) of 35 (schorsend beroep tegen een beslissing), de staatlozen die nog in procedure zijn, niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, de personen in een procedure van gezinshereniging (bijlage 19 of bijlage 19ter, inschrijvingsbewijs, bijlage 35), de slachtoffers van mensenhandel in een lopende procedure, de vreemdelingen waarvan de regularisatieaanvraag is gebaseerd op medische redenen, de personen met een bijlage 15, wat verschillende situaties dekt (bijvoorbeeld personen die een verandering van statuut aanvragen of die nog in een lopende

procedure zitten: onder anderen een student die het statuut van werknemer aanvraagt na zijn studies).

De memorie bevat ook een aantal voorbeelden van personen die om praktische redenen niet kunnen worden uitgewezen:

- ernstig zieke personen die in hun land van herkomst geen aangepaste zorg kunnen krijgen of die niet in staat zijn te reizen om gezondheidsredenen;
- personen zonder identiteitskaart, bij wie de ambassade van het land van herkomst geen identiteitsdocumenten of laissez-passer aflevert;
- personen die het land niet kunnen worden uitgezet omwille van een oorlogssituatie;
- sommige landen die niet samenwerken wat de uitwijzingen van hun onderdanen betreft, omwille van diplomatieke redenen;
- de personen van wie de terugwijzing naar het land van herkomst een schending vormt van artikel 3 van het EVRM (onmenselijke en vernederende behandeling) of van artikel 8 van het EVRM (recht op privé-, familie- en gezinsleven).⁶³

In de praktijk zullen banken weinig rekening houden met deze uitzonderlijke situaties en zal een bank vragen dat haar klant in België woont.

Het recht op een basisbankrekening geldt ongeacht de verblijfplaats van de consument in een van de lidstaten in de EU.⁶⁴ In de praktijk merkt Myria dat banken altijd vragen dat de klant in België woont.

Een basisbankrekening aanvragen en de redenen voor een weigering

Bij het openen van een basisbankrekening vragen banken aan hun toekomstige klanten om zich te identificeren. Ook hier geldt de antiwitwasregelgeving.⁶⁵ Maar omdat de risico's bij een basisbankrekening lager zijn, zouden er in principe soepelere identificatieverplichtingen moeten gelden.⁶⁶

56 Art. VII.57 § 2 WER.

57 Art. VII.56/1 WER en overweging 36 en art. 15 richtlijn 2014/92/EU.

58 Art. VII.57 §2 WER.

59 Lidstaten hebben bovendien de mogelijkheid om dat begrip uit te breiden naar andere personen uit derde landen die op hun grondgebied verblijven.

60 Overweging 36 en art. 2, 2 richtlijn 2014/92/EU.

61 De tekst verduidelijkt niet verder wat die precieze wettelijke of feitelijke redenen zijn.

62 Artikel I.9, 33/9° WER.

63 DOC 54 2772/001, pp. 9-10: <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/54/2772/54K2772001.pdf>.

64 Art. 2 en 16 2) richtlijn 2014/92/EU.

65 Zie 2.2 klantenacceptatie en identificatieverplichting.

66 Dit is ook wat de NBB en de EBA bevestigen.

Bij de aanvraag van een basisbankdienst moet de bank een aanvraagformulier aan de toekomstige klant ter beschikking stellen.⁶⁷ In de praktijk zal de klant dat formulier vaak uitdrukkelijk moeten vragen.

Uitzonderlijk kan een bank een basisbankdienst weigeren of een bestaande basisbankrekening stopzetten, dat kan alleen om welbepaalde redenen⁶⁸:

- In geval van een schending van de antiwitwaswet;
- Als de klant al beschikt over een andere (basisbank-) rekening⁶⁹;
- In het geval dat de klant op al zijn bankrekeningen samen een saldo heeft van meer dan 6.000 euro;
- Als de consument niet langer legaal in een lidstaat verblijft;
- Indien de klant veroordeeld is voor bepaalde misdrijven;
- Als er gedurende 24 maanden geen betalingstransactie gebeurd is op de bankrekening;
- In het geval dat de klant onjuiste informatie gegeven heeft om de basisbankrekening te kunnen openen.

Een bank moet een weigering **schriftelijk en gemotiveerd** geven (binnen de tien dagen na de aanvraag) op het aanvraagformulier.⁷⁰

De bank moet de redenen voor een weigering of opzegging meedelen, tenzij het gaat om redenen die in strijd zijn met de antiwitwaswet. Dit betekent dat banken geen reden voor een weigering of opzegging moeten geven als de klant verdacht wordt van het witwassen van geld. De banken interpreteren dit ook zo dat als de identificatieverplichting niet kan worden nagekomen ze dat ook niet moeten meedelen omdat het valt onder “redenen omwille van de antiwitwasregelgeving”.

Hier knelt het schoentje vaak, ondervindt Myria op basis van zijn meldingen. In de praktijk geven banken nauwelijks een reden voor een weigering, waardoor consumenten vaak geen idee hebben waarom hun aanvraag precies geweigerd werd. Hierdoor is het voor consumenten of hun hulpverleners moeilijk om te achterhalen of een weigering nu gebeurde omwille van de antiwitwasregelgeving of omwille van andere redenen.

De Europese richtlijn voorzag in een evaluatie vijf jaar na de omzettingsdatum.⁷¹ In dit evaluatierapport van januari 2021⁷² wordt de conflicterende regelgeving over de basisbankrekeningen en de antiwitwasregelgeving erkend. De studie suggereert een aantal oplossingen. Zo stelt de studie alternatieven voor om ervoor te zorgen dat de toepassing van de witwaswetgeving niet in de weg staat van consumenten om toegang te krijgen tot (basis)bankdiensten. Dat zou onder meer kunnen doordat de nationale overheden verduidelijken welke identiteitsdocumenten acceptabel zijn onder de EU-witwaswetgeving op nationaal niveau. Dit zou dan gecombineerd kunnen worden met een risicoanalyse die aantoont dat het voldoende is dat een klant een vereenvoudigd identificatieproces doorloopt als deze klant ook geen risicotransfers doet (bijvoorbeeld geen overschrijvingen doen naar hoge risico landen, geen cash stortingen). Verder stelt de studie ook aanpassingen voor aan de Europese richtlijn zelf om meer duidelijkheid te scheppen over het product ‘basisbankdienst’.

Wat kan je doen in geval van een weigering of opzegging?

In het kader van de weigering moet duidelijk worden aangegeven dat de beslissing kan worden aangevochten.⁷³

Dat kan bij:

- **Ombudsfin** - Ombudsdienst voor financiële diensten: <https://www.ombudsfin.be/nl/particulieren/klacht-indienen/>
Ombudsfin zal het dossier onderzoeken en indien hij van mening is dat de bank de basisbankrekening ten onrechte geweigerd of opgezegd heeft, kan hij de bank verplichten toch een rekening te openen.⁷⁴ De klager moet hier wel een schriftelijke weigering van de bank kunnen voorleggen. De behandeling van een dossier gebeurt doorgaans binnen een maand.

67 Art. VII.58 WER.

68 Art. VII.59 WER.

69 Ook niet over een budgetrekening, wat soms tot problemen kan leiden.

70 Art. VII.59/1 WER.

71 Study on EU payment accounts market - Publications Office of the EU (europa.eu), 21 januari 2021.

72 Verschillende Belgische stakeholders werden bevroegd, waaronder ook Myria en Unia.

73 Art. VII.59/1 WER.

74 Art. VII.59/2 WER.

- De **Economische Inspectie van de FOD Economie**: <https://meldpunt.belgie.be/meldpunt/>
Dat is vooral als men een algemeen probleem wil aankaarten en niet onmiddellijk een oplossing nodig heeft voor een specifieke situatie.

Op de websites van **Unia** www.unia.be of **Myria** www.myria.be kunnen consumenten bijkomende tips vinden over hoe ze te werk moeten gaan bij een weigering.⁷⁵

Vermijden dat een bankrekening geblokkeerd wordt

In de praktijk zal een bankfiliaal vaak al voorlopig een bankrekening openen. De documenten voor identificatie worden opgevraagd en de controle gebeurt nadien via het hoofdkantoor van de bank. Indien blijkt dat de voorgelegde identiteitsdocumenten onvoldoende zijn, zal de bank de rekening weigeren of stopzetten. Ook zullen banken een bankrekening stopzetten als de verblijfstitel vervalft of bijna komt te vervallen.

Het blokkeren van een rekening is vaak problematisch voor de klant, omdat hij het risico loopt dat zijn gelden voor onbepaalde duur geblokkeerd zijn op de bankrekening. Pas als de klant de nodige documenten kan voorleggen, zal de bank de rekening opnieuw activeren of de gelden vrijgeven. Myria ziet dat dit in de praktijk vaak enkele weken tot maanden kan duren. Het is dus aangeraden om de definitieve goedkeuring van het hoofdkantoor af te wachten alvorens verrichtingen te doen met de bankrekening. Eenmaal de rekening geblokkeerd is, is het aan te raden om onmiddellijk het hoofdkantoor van de bank te contacteren.

Het gebeurt ook dat banken pas na een bijzonder lange periode een bankrekening afsluiten. Meestal geeft de bank geen precieze motivering waarom de rekening wordt stopgezet. Banken zijn niet verplicht het afsluiten van een bankrekening te motiveren. En ook bij de basisbankrekening hoeven ze dat niet te doen als het om een reden op het vlak van antiwitwas gaat. Uit de meldingen die Myria en Unia ontvangen, blijkt dat dit ook gebeurt in situaties waarin er geen aanwijzingen van fraude of misdrijven zijn. Vermoedelijk gebeurt het omdat de persoon bijvoorbeeld een bepaalde nationaliteit heeft.

Als er verdachte transacties zijn, is de bank wettelijk verplicht om de Cel voor Informatieverwerking (CIF) daarvan op de hoogte te brengen en de rekening te bevriezen

of de verrichting te blokkeren. De bank is evenwel niet verplicht om de rekening onmiddellijk af te sluiten.

Basisbankrekeningen in cijfers

De banken moeten elk jaar de FOD Economie en Ombudsfin informeren over het aantal geopende basisbankrekeningen, het aantal weigeringen en opzeggingen en de motivering daarvan.⁷⁶

Ombudsfin rapporteert jaarlijks uitdrukkelijk over de basisbankrekening in zijn jaarverslagen.

Uit het jaarverslag 2021⁷⁷ blijkt dat hij in 2021 vijftien klachten behandelde over de basisbankrekeningen (op een totaal van 1.925 ontvankelijke klachten).

Het aantal geopende basisbankdiensten steeg in 2021 tot 12.771. In 2021 waren er in totaal 31.967 openstaande basisbankrekeningen. In 2021 werd er in zeventien gevallen een basisbankdienst geweigerd. De voornaamste redenen voor weigering waren: negatieve antecedenten bij de bank (94,1%) en het feit dat de aanvrager al een lopende rekening had (5,9%). De belangrijkste redenen voor een afsluiting van de basisbankdienst waren volgens de cijfers: op vraag van de titularis (98,84%), zichtrekening bij een andere instelling (0,79%), andere niet met de basisbankdienst verenigbare producten (0,17%), negatieve antecedenten bij de bank (0,17%) en spaardeposito's en consumentenkrediet voor een gecumuleerd bedrag hoger dan 6.000 euro (0,03%).

⁷⁵ Een gewone bankrekening of een basisbankrekening openen | Myria

⁷⁶ Art. VII.59/2 §2 WER.

⁷⁷ Ombudsfin jaarverslag 2021, p. 8, [Jaarverslag 2021 Ombudsfin.pdf](#).

Statistieken basisbankdienst

	2021	2020 ⁷⁸	2019 ⁷⁹	2018 ⁸⁰
Aantal banken dat basisbankdiensten heeft geregistreerd	11	9	10	12
Aantal geopende basisbankdiensten	12.771	9.442	9.224	1.867
Totaal aantal bestaande basisbankdiensten	31.967	23.089	16.740	9.293
Aantal weigeringen van openingen van basisbankdiensten	17	6	2	0
Aantal opgezegde basisbankdiensten	(*) 3.893	(*) 3.093	(*) 1.825	(*) 1.028

* De basisbankdiensten die worden omgevormd tot een gewone zichtrekening zijn hierin ook opgenomen.

Het aantal weigeringen van basisbankdiensten lijkt absoluut niet overeen te komen met de signalen die Myria en Unia ontvangen vanuit de sector die werkt met de doelgroep die geen toegang krijgt. Het is opmerkelijk dat deze organisaties tientallen meldingen ontvingen, informatie die blijkbaar niet doorstroomt naar de instanties die bevoegd zijn voor de klachten- en buitengerechterlijke beroepsprocedures.

Van personen uit de praktijk verneemt Myria dat basisbankdiensten vaak mondeling worden geweigerd. Zelden wordt het aanvraagformulier, zoals voorzien in de wet, ter beschikking gesteld. Het verwondert dan ook niet dat waarschijnlijk grote aantallen weigeringen niet formeel geregistreerd worden door de banken.

Het valt evenwel op dat het aantal geopende basisbankrekeningen sterk gestegen is de afgelopen jaren. Uit informatie die onze organisaties ontvingen in het kader van individuele dossiers blijkt dat deze forse stijging te wijten is aan een nieuw beleid van bepaalde banken waarbij personen met een tijdelijk verblijfsrecht slechts een basisbankrekening kunnen openen, terwijl zij vroeger een gewone zichtrekening konden openen.

De antidiscriminatiewetgeving & mensenrechten

Antidiscriminatiewetgeving

Naast de antiwitwas- en basisbankdienstregelgeving is het ook belangrijk om hier de antidiscriminatiewetgeving te vermelden. De antiracismewet verbiedt elk direct of indirect onderscheid op basis van nationaliteit of nationale of etnische afstamming bij de toegang tot goederen en diensten, tenzij in sommige gevallen waarin het kan worden gerechtvaardigd.⁸¹

Zowel de Europese richtlijn als de Belgische wet op de basisbankdienst⁸² stelt uitdrukkelijk dat er geen onderscheid op basis van nationaliteit, woonplaats of enig ander criterium uit de antiracismewet mag worden gemaakt voor de toegang tot of het behouden van een basisbankdienst.

Ook het hof van beroep⁸³ oordeelde eerder al dat een persoon uitsluiten van een bankrekening omwille van de verblijfsstatus een indirecte discriminatie vormt op basis van nationaliteit. In eerste aanleg had de rechtbank geoordeeld dat de antiwitwasregelgeving primeerde. Maar in beroep wijzigde het hof deze beslissing door te stellen dat de toegang tot een bankrekening weigeren, ook al kan de persoon zich identificeren aan de hand van een paspoort, als een discriminatie op grond van nationaliteit kan worden beschouwd.

78 Ombudsfijn jaarverslag 2020, p. 20, [JV-Ombudsfijn 2020_0.pdf](#).

79 Ombudsfijn jaarverslag 2019, pp. 15-16, [JV-Ombudsfijn 2019_0.pdf](#).

80 Ombudsfijn jaarverslag 2018, p. 16, [JV-Ombudsfijn 2018.pdf](#).

81 Art. 3 en 5 §1 1° van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden (hierna antiracismewet).

82 Overweging 38 en art. 15 richtlijn 2014/92 en art. VII. 56/1 WER.

83 HvB Brussel, 26 mei 2011, 2008AR/933.

De antidiscriminatiewet⁸⁴ bepaalt dat wanneer bij Unia verschillende, los van elkaar staande meldingen zijn gedaan waaruit een bepaald patroon van ongunstige behandeling blijkt ten aanzien van personen omwille van een welbepaald criterium, er een vermoeden van discriminatie is. Dit houdt in dat de bewijslast wordt omgekeerd en dat het aan de aansprakelijke is om aan te tonen dat er geen discriminatie heeft plaatsgevonden.

Corporate social responsibility – Due diligence verplichtingen

Er is een toenemende aandacht, op nationaal en internationaal niveau, voor *corporate social responsibility*. Het uitgangspunt is dat ondernemingen een zorgvuldigheids- en waakzaamheidsverplichting (*due diligence*) hebben waarbij ze moeten rekening houden met aangelegenheden zoals onder meer klimaat en mensenrechten. Op Europees niveau wordt momenteel onderhandeld over *due diligence*-regelgeving.⁸⁵ In verschillende buurlanden bestaat er al een zorgvuldigheidsverplichting voor ondernemingen.⁸⁶

In België moeten momenteel bepaalde ondernemingen waaronder ook de financiële instellingen in een niet-financiële informatieverklaring (NFI) voorzien over hoe zij omgaan met milieuaangelegenheden, sociale aangelegenheden en personeelsaangelegenheden, de eerbiediging van de mensenrechten en de bestrijding van corruptie en omkoping.⁸⁷

Het non-discriminatiebeginsel valt ook onder de eerbiediging van mensenrechten. Banken moeten aantonen in welke mate zij niet discrimineren in hun klantenbeleid.

De nieuwe richtlijn 2022/2464 met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen die dient omgezet te worden tegen 2024 verduidelijkt eveneens in haar overwegingen⁸⁸ deze verplichtingen inzake *due diligence*: “in de duurzaamheidsstandaarden moet worden gespecificeerd welke informatie ondernemingen moeten verschaffen over sociale factoren, waaronder arbeidsomstandigheden, betrokkenheid van sociale partners, collectieve onderhandelingen, gelijkheid, **non-discriminatie**, diversiteit en inclusie, en mensenrechten. Dergelijke informatie moet betrekking hebben

op de effecten van de onderneming op mensen, met inbegrip van werknemers, en op de menselijke gezondheid. De informatie die ondernemingen verschaffen over mensenrechten moet, in voorkomend geval, ook informatie bevatten over dwangarbeid en kinderarbeid in hun waardeketens. (...) Ondernemingen moeten ook kunnen rapporteren over mogelijke risico's en negatieve ontwikkelingen op het gebied van werkgelegenheid en lonen.”

Hoe een betere toegang tot bankdiensten voor vreemdelingen garanderen? Enkele aanbevelingen

In een samenleving waar digitalisering alsmaar belangrijker wordt, is het essentieel dat zoveel mogelijk mensen toegang hebben tot bankdiensten. Een bankrekening hebben is noodzakelijk om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving. Vreemdelingen die geen toegang hebben tot bankdiensten moeten een beroep doen op derden of hun toevlucht nemen tot andere informele kanalen, die vaak onveilig zijn.

Garandeer een ruime toegang tot bankdiensten voor iedereen

De basisbankdienst is net bedoeld als vangnet voor mensen die geen toegang kunnen hebben tot gewone bankdiensten. Noch de Europese richtlijn noch de Belgische wet sluit bepaalde groepen mensen, onder wie vreemdelingen, uit van de toegang tot bankdiensten. Integendeel, de regelgeving over de basisbankdienst vermeldt uitdrukkelijk dat **elke consument** toegang moet krijgen tot deze diensten. Meer nog, de regelgeving en de voorbereidende werken verwijzen zelfs expliciet naar vreemdelingen in een precaire verblijfssituatie.

De regelgeving komt in conflict met de antiwitwasregelgeving die een ruime marge geeft aan de banken om te bepalen hoe zij de witwasrisico's kunnen beperken. Myria stelt vast dat de banken veel strengere identificatie- en waakzaamheidsverplichtingen opleggen dan hun wordt voorgeschreven.⁸⁹

84 Art. 28 van de antidiscriminatiewet.

85 Zie onder meer het voorstel van 23 februari 2022 van het Europees Parlement en de Raad voor een richtlijn inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2019/1937.

86 Bijvoorbeeld de Franse *loi devoir de vigilance* van 27 maart 2017. In Frankrijk werd recent op basis van deze wet een rechtszaak aangespannen tegen BNP Paribas door verschillende niet-gouvernementele organisaties omwille van klimaataangelegenheden.

87 Dit op basis van de Europese richtlijn 2014/95/EU die omgezet is in Belgisch recht in de wet van 3 september 2017 betreffende de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote vennootschappen en groepen. Ondertussen is er een nieuwe richtlijn 2022/2464 die tegen 2024 dient te worden omgezet.

88 Overweging 49, richtlijn 2022/2464.

89 In de richtlijnen en aanbevelingen van de NBB.

Het zijn dus niet de wet en de regelgeving die de toegang tot de bankdiensten voor vreemdelingen uitsluiten maar strenge interne procedures en het beleid van banken die de toegang beperken in de praktijk.

De NBB⁹⁰ en de Europese Bankautoriteit (EBA)⁹¹ wijzen op de noodzaak om te vermijden dat de toegang tot de financiële dienstverlening wordt ontzegd aan personen die zich op het Belgische grondgebied in een preciaire situatie bevinden. De EBA waarschuwde in haar opinie voor het ondergronds gaan van financiële geldstromen en roept op om zoveel mogelijk consumenten toegang te geven tot bankdiensten. Het is in het belang van de samenleving dat de financiële geldstromen zo weinig mogelijk ondergronds gaan, waar ze nauwelijks controleerbaar zijn. Volgens de EBA kunnen de identificatieverplichtingen voor bepaalde groepen klanten, zoals asielzoekers, beter soepeler worden toegepast en kan aan doorlopende monitoring worden gedaan. Pas als naderhand blijkt dat klanten verdachte geldtransacties doen, kunnen banken ingrijpen.

AANBEVELING

Myria is van mening dat vreemdelingen in eerste instantie recht moeten hebben op een gewone zichtrekening met alle gewoonlijke voorzieningen. Pas indien dat niet kan omwille van de verplichtingen waaraan de bank moet voldoen, zou een basisbankrekening moeten worden aangeboden.

Myria beveelt aan om de toegang tot de (basis)bankdiensten voor vreemdelingen, en specifiek voor mensen in een preciaire verblijfssituatie, *a priori* zo ruim mogelijk toe te passen. Als banken ondervinden dat verdachte of niet-conforme handelingen gebeuren, kunnen zij deze geldtransacties of de bankrekeningen *a posteriori* via de doorlopende monitoring en detectie blokkeren.

Myria stelt vast dat de NBB al duidelijke aanbevelingen en richtlijn publiceerde over de vereiste identiteitsdocu-

menten om te voldoen aan de identificatieverplichting maar dat deze in de praktijk niet worden nageleefd door de banken.

AANBEVELING

Myria beveelt aan om de richtlijnen over de identificatieverplichtingen en de documentenlijst van de NBB op te nemen in de wet of in een ander dwingend instrument, net als de specifieke categorieën van vreemdelingen die opgesomd zijn in de richtlijn over de basisbankdienst en in de memorie van toelichting. Zo zouden banken verplicht worden deze richtlijnen te volgen. Op deze manier gelden dezelfde identiteitsdocumenten voor alle banken. Banken hebben bovendien de mogelijkheid om de nodige verificaties van de identiteit van vreemdelingen te doen via het Rijksregister.

Myria beveelt daarnaast aan dat banken actief informatie zouden verstrekken over de mogelijkheid om een basisbankrekening te openen indien een toekomstige klant zo'n bankrekening wenst te openen, en in geval van weigering, over de beroepsmogelijkheden. Dat kan eventueel gepaard gaan met een algemene informatiecampagne en duidelijke, voor het publiek beschikbare informatie. Banken moeten worden gecontroleerd of zij de informatieverplichting die nu al voorzien is in de wet⁹² naleven, en indien niet, daarvoor worden gesanctioneerd.

Myria beveelt aan dat de drempel om een beroep bij Ombudsfin in te dienen tegen een weigering van een basisbankrekening moet worden verlaagd en de procedure sneller moet verlopen. Zo zou een louter begin van bewijs van weigering (bijvoorbeeld een verklaring van een maatschappelijk werker) al voldoende moeten zijn om een klacht in te kunnen dienen.

90 NBB, Circulaire NBB_2016_32 van 12 juli 2016, https://www.nbb.be/doc/cp/nl/2016/20160712_nbb_2016_32.pdf.

91 EBA, 12 april 2016, *Opinion of the European Banking Authority on the application of customer due diligence measures to customers who are asylum seekers from higher-risk third countries or territories*: https://www.nbb.be/doc/cp/eng/2016/20160712_nbb_2016_32_annex.pdf.

92 Art. VII.59/3 WER.

De federale regering heeft in haar regeerakkoord van 2020 het voornemen geuit om erop toe te zien dat de toegang tot basisbankdiensten geen dode letter blijft voor kwetsbare groepen die een aangepaste dienstverlening nodig hebben en verwijst daarbij naar personen met een handicap, ouderen of personen die geen digitale toegang hebben tot bankdiensten. De regering neemt zich voor de diensten als onderdeel van de basisbankdienst te evalueren en de bekendheid ervan te vergroten.⁹³ Myria verheugt zich erover dat de regering zal toezien op de toegang tot de bankdiensten en vraagt dat daarbij uitdrukkelijk rekening wordt gehouden met vreemdelingen in een tijdelijke of preciaire verblijfssituatie, aangezien de toegang tot deze diensten essentieel is voor hun integratie in de samenleving.

AANBEVELING

Myria beveelt aan om in die zin werk te maken van een evaluatie van de basisbankdienstwet, en bij uitbreiding van de relevante bepalingen van de andere wetgeving rond antiwitwasbestrijding, zodat ook vreemdelingen in preciaire verblijfssituaties toegang kunnen hebben tot bankdiensten.

Myria vraagt dat de Belgische overheid het initiatief neemt op Europees niveau om een aanpassing te vragen van de regelgeving omtrent de basisbankdiensten en de witwasbestrijding zodat deze met elkaar in overeenstemming gebracht worden, en zo te waarborgen dat basisbankdiensten toegankelijk worden voor alle vreemdelingen ongeacht hun nationaliteit of hun verblijfsstatus.

Meer transparantie van banken, een doortastendere controle door de autoriteiten en informatie

Banken zijn niet transparant tegenover hun klanten over de reden waarvoor een basisbankrekening wordt geweigerd. Zelden wordt er (formeel) een reden voor een weigering gegeven. Hoewel banken bij de weigering

van een gewone bankrekening geen motiveringsplicht hebben, zijn zij daartoe wel verplicht bij een basisbankrekening, tenzij het om redenen inzake antiwitwas gaat. Myria begrijpt dat in geval van fraude en verdachte praktijken banken daarover niet mogen communiceren met hun klanten. Echter, banken beschouwen ook een weigering louter omwille van het niet bezitten van de juiste identiteitsdocumenten als een reden voor een weigering omwille van antiwitwaspraktijken, ook al is er geen enkele aanwijzing van fraude of witwaspraktijken. Het is niet de bedoeling dat de antiwitwasregelgeving als voorwendsel gebruikt wordt door banken om een bepaald publiek te weigeren.

Klanten worden door een gebrek aan motivering vaak in het ongewisse gelaten. Ze krijgen bovendien geen schriftelijke weigering mee, zoals dat bepaald is in de basisbankwet. Dit heeft tot gevolg dat ze ook niet geïnformeerd worden over hun beroepsmogelijkheden en geen beslissing hebben waartegen ze een beroep kunnen indienen bij de bevoegde instanties.

AANBEVELING

Myria beveelt aan dat de wet wordt aangepast zodat banken verplicht worden de reden voor de weigering van een (basisbank-) rekening schriftelijk mee te delen indien de weigering te wijten is aan het niet bezitten van de juiste identiteits- of verblijfsdocumenten en indien er geen aanwijzingen zijn van witwaspraktijken.

Myria beveelt aan dat banken consequent gebruikmaken, zoals de wet voorziet, van het aanvraagformulier van de basisbankdiensten, en dat een weigering altijd schriftelijk gebeurt via dat aanvraagformulier.

Deze schriftelijke weigering is essentieel voor klanten om gebruik te kunnen maken van de beroepsmogelijkheden bij Ombudsfin en de FOD Economie. Uit de cijfers blijkt dat klanten deze weg momenteel niet vaak vinden.

AANBEVELING

Myria vraagt dat banken daarover worden gesensibiliseerd en daarop worden gecontroleerd en zo nodig gesanctioneerd door de toezichthoudende autoriteiten.

Myria stelt een onderrapportering vast van het aantal geweigerde basisbankrekeningen, afgaand op de cijfers die de Ombudsfins van de banken ontvangt. Banken zouden correct moeten rapporteren aan de bevoegde autoriteiten over de weigering van basisbankdiensten en daarbij ook rapporteren over de weigeringen die gebeuren op basis van onvoldoende identificatie of afwezigheid van een adres.

Myria stelt regelmatig vast op basis van de individuele meldingen die het ontvangt dat personeelsleden van lokale bankkantoren niet goed op de hoogte zijn van de regelgeving rond de identificatie, vooral als het gaat om de verschillende soorten verblijfsdocumenten van vreemdelingen. Zij verkiezen het zekere boven het onzekere en weigeren nieuwe klanten als die documenten voorleggen waarmee ze niet vertrouwd zijn. Alhoewel banken hun personeel moeten informeren over procedures en richtlijnen⁹⁴, blijkt uit verschillende contacten en overlegmomenten met bepaalde banken dat de informatie van de hoofdzetels van de banken niet altijd correct doorstroomt naar de lokale filialen.

AANBEVELING

Myria beveelt aan dat banken zorgen voor een goede informatiedoorstroming en opleiding, eventueel in samenwerking met gespecialiseerde organisaties, rond de identificatieverplichtingen en de voor te leggen identificatiedocumenten, en specifiek ook rond verblijfsdocumenten van vreemdelingen.

Rol van de Nationale Bank – proportionaliteitstoets antiwitwasverplichting

De antiwitwasregelgeving geeft een ruime marge aan de banken om te bepalen hoe zij de witwasrisico's kunnen beperken. De banken moeten hun interne procedures hierrond regelmatig voorleggen aan de NBB. De NBB geeft ook aanbevelingen en richtlijnen.

Myria stelt vast dat de banken veel strengere identificatie- en waakzaamheidsverplichtingen opleggen dan de NBB voorstelt in haar richtlijnen en aanbevelingen. Zodoende sluiten niet de wet en de regelgeving bepaalde vreemdelingen uit van de toegang tot de bankdiensten, het zijn de strenge interne procedures en het beleid van banken die in de praktijk de toegang beperken.

De antiwitwaswet bepaalt dat deze interne procedures in verhouding moeten staan tot het risico.⁹⁵ De banken moeten in elk geval aantonen tegenover de toezichtautoriteit dat de maatregelen die ze toepassen **in verhouding staan tot het geïdentificeerde WG/FT-risico**.⁹⁶

Volgens Myria is hier een belangrijke rol weggelegd voor de NBB die de interne procedures en ook de proportionaliteit van de strenge voorwaarden die banken opleggen controleert. Zij moet checken of de interne procedures en de waakzaamheidsverplichtingen in verhouding staan tot het risico en niet strenger zijn dan nodig om het doel te bereiken. De gevraagde identificatiedocumenten moeten dus in verhouding staan tot de risicocategorie waarin de client is ingeschaald.

⁹⁴ Art. 11 AWW.

⁹⁵ Art. 8 §4 AWW: De onderworpen entiteiten vergewissen zich van de geschiktheid en de doeltreffendheid van de maatregelen genomen om te voldoen aan dit artikel en verbeteren deze maatregelen in voorkomend geval.

⁹⁶ Art. 16, 17, 18 en 21 AWW.

Als risico's inherent aan de activiteit lager zijn doordat deze duidelijk en inzichtelijk zijn, kan de NBB afwijken en beslissen dat bepaalde risicobeoordelingen door de bank soepeler mogen worden toegepast.⁹⁷

AANBEVELING

Myria beveelt aan dat de NBB strikt toezicht houdt op de proportionaliteit van de interne procedures van de banken zodat de toegang tot bankdiensten niet *de facto* onredelijk beperkt wordt voor bepaalde klanten.

Uit het voorgaande blijkt dat sancties voor banken noodzakelijk zijn aangezien het eigen controlesysteem van rapportering aan de bevoegde autoriteiten en het rekenen op de *goodwill* van banken niet voldoende is.

AANBEVELING

De bestaande administratieve en strafrechtelijke sancties voor het niet naleven van de regels rond de basisbankdiensten moeten worden verstrengd en effectief worden opgelegd door de toezichhoudende overheid.

Daarnaast zouden de toezichhoudende instanties, Ombudsfin en de FOD Economie praktijktesten moeten kunnen uitvoeren bij banken.

Aanbevelingen bankdiensten

Toegang tot bankdiensten

- Myria beveelt aan dat vreemdelingen in eerste instantie recht moeten hebben op een gewone zichtrekening met alle gewoonlijke voorzieningen. Pas indien dat niet kan omwille van de verplichtingen waaraan de bank moet voldoen, zou een basisbankrekening moeten worden aangeboden.
- Myria beveelt aan om de toegang tot de (basis)bankdiensten voor vreemdelingen, en specifiek voor mensen in een precare verblijfssituatie, *a priori* zo ruim mogelijk toe te passen. Als banken ontdekken dat verdachte of niet-conforme handelingen gebeuren, kunnen zij deze geldtransacties of de bankrekeningen *a posteriori* via de doorlopende monitoring en detectie blokkeren.
- Myria beveelt aan om de richtlijnen over de identificatieverplichtingen en de documentenlijst van de NBB op te nemen in de wet of in een ander dwingend instrument, net als de specifieke categorieën van vreemdelingen die opgesomd zijn in de richtlijn over de basisbankdienst en in de memorie van toelichting. Zo zouden banken worden verplicht om deze richtlijnen te volgen. Op deze manier gelden dezelfde identiteitsdocumenten voor alle banken. Banken hebben bovendien de mogelijkheid de nodige verificaties van de identiteit van vreemdelingen te doen via het Rijksregister.
- Myria beveelt aan om werk te maken van een evaluatie van de basisbankdienstwet en bij uitbreiding ook van relevante bepalingen van de andere wetgeving rond antiwitwasbestrijding, zodat ook vreemdelingen in precare verblijfssituaties toegang kunnen hebben tot bankdiensten.
- Myria vraagt dat de Belgische overheid het initiatief neemt op Europees niveau om een aanpassing te vragen van de regelgeving omtrent de basisbankdiensten en de witwasbestrijding zodat deze met elkaar in overeenstemming worden gebracht, en zo te waarborgen dat basisbankdiensten toegankelijk worden voor alle vreemdelingen ongeacht hun nationaliteit of hun verblijfsstatus.

Informatie- en motiveringsplicht

- Myria beveelt daarnaast aan dat banken actief informatie zouden verstrekken over de mogelijkheid om een basisbankrekening te openen indien een toekomstige klant zo'n bankrekening wenst te openen, en in geval van weigering, over de beroepsmogelijkheden. Dat kan eventueel gepaard gaan met een algemene informatiecampagne en duidelijke, voor het publiek beschikbare informatie. Banken moeten worden gecontroleerd of zij de informatieverplichting die nu al voorzien is in de wet naleven, en indien niet, daarvoor worden gesanctioneerd.
- Myria beveelt aan dat de wet wordt aangepast zodat banken verplicht worden om de reden voor de weigering van een (basisbank)rekening schriftelijk mee te delen, ook indien de weigering te wijten is aan het niet bezitten van de juiste identiteits- of verblijfsdocumenten en indien er geen aanwijzingen zijn van witwaspraktijken. Banken moeten daarbij consequent gebruikmaken van het aanvraagformulier van de basisbankdiensten, en de weigering schriftelijk motiveren, zoals de wet voorziet, aangezien dat essentieel is voor klanten om gebruik te kunnen maken van hun beroepsmogelijkheid bij de toezichthoudende autoriteiten. Myria vraagt dat banken daarop worden gecontroleerd en zo nodig gesanctioneerd door de toezichthoudende autoriteiten.
- Myria beveelt aan dat de drempel om een beroep bij Ombudsfm in te dienen tegen een weigering van een basisbankrekening moet worden verlaagd en de procedure sneller moet verlopen. Zo zou een louter begin van bewijs van weigering (bijvoorbeeld een verklaring van een maatschappelijk werker) al voldoende moeten zijn om een klacht in te kunnen dienen.
- Myria beveelt aan dat banken zorgen voor een goede informatiedoorstroming en opleiding van hun personeel in de lokale filialen, eventueel in samenwerking met gespecialiseerde organisaties, zoals bijvoorbeeld Febelfin, rond de identificatieverplichtingen en de voor te leggen identificatiedocumenten, en specifiek ook rond verblijfsdocumenten van vreemdelingen.

Controle en sanctie

- Myria beveelt de NBB aan om strikt toe te zien op de proportionaliteit van interne procedures inzake identificatieverplichtingen en de WG/FT-risico's, zodat de toegang tot bankdiensten niet *de facto* onredelijk beperkt wordt voor bepaalde klanten door een te streng intern beleid van de banken.
- Myria beveelt aan dat de bestaande administratieve en strafrechtelijke sancties voor de niet-naleving van de regels rond de basisbankdiensten moeten worden verstrengd en effectief worden opgelegd door de toezichthoudende overheid. Er moet op worden toegezien dat sancties voorzien bij wet effectief worden toegepast voor banken die hun verplichtingen inzake de regels rond de basisbankdienst niet nakomen.
- Myria beveelt aan dat de toezichthoudende instanties, Ombudsfm en de FOD Economie praktijktesten zouden kunnen uitvoeren bij banken om na te gaan of de regelgeving rond de basisbankdiensten effectief wordt nageleefd.

Colofon

De redactie van deze analyse is afgesloten in maart 2023.

Uitgever en auteur

Myria
Victor Hortaplein 40, bus 40
1060 Brussel
T: 02 212 30 00
myria@myria.be
www.myria.be

Redactie

Mathieu Beys, Alexandra Büchler, Margot De Vuyst, Koen Dewulf, Ina Vandenberghe, Sophie Coppens, Mathilde de Kerchove en Joris Delporte met de medewerking van het Myria-team.

Lay-out

Studiorama

Afbeelding cover

Debby Bruers

Verantwoordelijke uitgever

Koen Dewulf

Met dank aan

Febelfin en Unia.

Dit verslag is beschikbaar in het Nederlands en in het Frans op de website van Myria: www.myria.be.

Myria juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle teksten in deze publicatie. Gebruik van deze teksten als informatiebron is alleen toegestaan met vermelding van de auteur en de bron. De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van Myria. Neem contact op met Myria voor gebruik van het beeldmateriaal.

Myria, het Federaal Migratiecentrum, analyseert migratie, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten. Myria is een onafhankelijke openbare instelling.

Federaal Migratiecentrum

Victor Hortaplein 40 • 1060 Brussel • Tel: +32 (0)2 212 30 00 • www.myria.be

 [@MyriaBe](https://twitter.com/MyriaBe) www.facebook.com/MyriaBe www.linkedin.com/company/myria-federal-migration-centre